

مشروعیت اقدام موشکی ایران علیه پایگاه نظامی عین الاسد

غلامعلی قاسمی^۱، محمد ستایش پور^۲

چکیده

اقدام موشکی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران علیه پایگاه نظامی ایالات متحده آمریکا موسوم به عین الاسد، که در پی حمله پهبادی آمریکا و شهادت سردار سپهبد، حاج قاسم سلیمانی، و چند تن از یاران ایشان در عراق رخ داد، نظریه‌های گوناگونی را درباره مشروعیت آن به دنبال داشته است. اقدام متقابل، دفاع مشروع، و رضایت، سه عاملی هستند که در این باره در انگاره‌ها و آموزه‌های حقوقی مطرح شده‌اند. بر پایه حقوق بین الملل عرفی و ماده ۲۰ از مجموعه مواد ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین الملل درباره مسئولیت بین المللی دولت‌ها ناشی از اعمال متخلفانه بین المللی، رضایت کشور عراق موجب می‌شود که اقدام جمهوری اسلامی ایران در این کشور، نقض تمامیت ارضی عراق به‌شمار نیامده و مصداق مداخله در امور داخلی نباشد. در این باره، اقدام متقابل،

مقاله پژوهشی

واژگان کلیدی:

شهید حاج قاسم
سلیمانی، تعهد
بین المللی، اقدام
موشکی، پایگاه
نظامی عین الاسد

۱. دانشیار حقوق بین الملل دانشکده حقوق دانشگاه قم، قم، جمهوری اسلامی ایران

Email: g.ghasemi43@gmail.com

Orcid: 0000-0001-9647-9391

۲. استادیار حقوق بین الملل دانشکده حقوق دانشگاه قم، قم، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول)

Email: Mohamadsetayeshpur@yahoo.com

Orcid: 0000-0001-9647-9391

نمی‌تواند بر تعهد کشورها به عدم توسل به زور تأثیر گذاشته و خواسته جمهوری اسلامی ایران درباره «انتقام سخت»، به این معنا نیست که اقدام موشکی یادشده، یک اقدام تلافی جویانه به معنای خاص کلمه (آن گونه که در برخی انگاره‌های حقوق بین‌الملل آمده است) قلمداد شود. بر این اساس، با توجه به سریالی بودن عمل متخلفانه ایالات متحده آمریکا و نیز وجود شواهد ارائه شده توسط مقامات رسمی مبنی بر ادامه چنین عمل متخلفانه‌ای، اقدام جمهوری اسلامی ایران، دفاع مشروع (آن گونه که به عنوان حقی ذاتی در ماده 51 منشور ملل متحد آمده است) به شمار می‌آید. این اقدام، نباید دفاع مشروع پیش‌دستانه قلمداد شود، بلکه زنجیره‌ای بودن اعمال متخلفانه آمریکا موجب می‌شود که اقدام جمهوری اسلامی ایران در قالب دفاع مشروع در حقوق بین‌الملل، مشروع و قانونی باشد.

Investigating the Legitimacy of Iran Missile Operation Against Ain al-Assad Military Base

Gholamali Ghasemi³
Mohamad Setayeshpur⁴

Abstract

Islamic Revolutionary Guard Corps (IRGC) of Islamic Republic of Iran's (IRI) missile operation against military base of United States of America (USA) called, Ain al-Assad, following the US drone strike and martyrdom of General Haj Qasem Soleimani and some of other Islam defendants, has raised various opinions considering the legitimacy of the action in question. Countermeasure, self-defence and consent are three circumstances that have been raised in legal teachings and doctrines regarding the said issue. Pursuant to customary international law and article 20 of International Law Commission's draft articles on international responsibility of states for international wrongful act (ARSIWA 2001), Iraq's consent authorizes that the Islamic Republic of Iran's operation in Iraq's territory, does not violate territorial integrity of Iraq and does not consider as intervention in its internal affairs. Countermeasures can not affect state obligation not to use of force and demand of Islamic community of IRI for hard revenge, does not mean that the missile action is a reprisal, as in some doctrines has been said. Regarding the seriality of US internationally wrongful acts in this regard and the evidences that show the commitment of more similar wrongs, the Islamic Republic of Iran's action is the legitimate self-defence as the inherent right has been explicated in article 51 of the UN charter. This should not be regarded as pre-emptive (anticipatory) or preventive defence but as a chain of infringements by the US makes that the IRI act would be considered self-defence which is legitimate and legal in international law.

Keywords: Martyrdom of General Haj Qasem Soleimani, International Obligation, Missile Operation, Ain al-Assad Military Base.

3 . Associate Professor of International Law in University of Qom

4 . Assistant Professor of International Law in University of Qom

۲۹۰

پژوهشنامه ایرانی
سیاست بین الملل

دوره ۱۱، شماره ۲، شماره
پیاپی ۲۲، بهار و تابستان ۱۴۰۲

مقدمه

در بامداد روز 12 دی ماه 1398 هجری شمسی، حمله‌ای هوایی در سرزمین عراق و در نزدیکی فرودگاه بغداد رخ داد که به شهادت فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و 9 تن از رزمندگان دیگر جبهه مقاومت، از جمله ابومهدی المهندس، انجامید. در پی این رویداد، رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا، بی‌درنگ مسئولیت این اقدام پهلادی را پذیرفت (NBC News, 2020, 1; New York Times, 2020, 1) که با اطاعت از مقام معظم رهبری، بارها سخن از انتقام سخت به‌میان آورده بودند، در تاریخ 18 دی 1398، با اقدام موشکی گسترده سپاه پاسداران به پایگاه نظامی آمریکا، موسوم به عین‌الاسد در عراق، حمله کردند (Fars News Agency, 2020, 1). بی‌تردید، عمل یادشده، عمل متخلفانه بین‌المللی آمریکا به‌شمار می‌آید (Dehnavi, et. Al., 2020, 158)؛ از این رو، مسئولیت بین‌المللی کشور آمریکا را در پی دارد (Ghasemi and Setayeshpur, 2020, 199).

به‌موجب بند 4 ماده 2 منشور سازمان ملل متحد، به‌عنوان سازمانی که رسالت بنیادین خود را حفظ صلح و امنیت بین‌المللی خوانده است، هرگونه توسل به زور و حتی تهدید به آن، ممنوع است (UN Charter, 1945: Art. 2(4); Henderson, 2018, 18 and 19). این تعهد، به‌اندازه‌ای در حقوق بین‌الملل موضوعه قوام یافته که جامعه قاعده حقوق بین‌الملل عرفی به تن کرده است. در این باره، برخی بر این نظرند که قاعده منع تهدید یا توسل به زور، به یک قاعده آمره تبدیل شده است (Helmersen, 2014, 168). عده‌ای نیز با تفسیرهای موسع و ابداع و توسعه مفاهیمی مانند مسئولیت حمایت^۵، دفاع مشروع پیش‌دستانه^۶ و پیشگیرانه^۷، دامنه استثنای آن را بسط داده‌اند و گستره منع تهدید یا توسل به زور را مضیق‌تر کرده‌اند. این درحالی است که مقتضی است که این موارد، جنبه استثنائی و حصری داشته باشند و نباید به‌گونه‌ای موسع تفسیر شوند (Jure, 2016, 338-340). این نظریه، هرگز در اندیشه‌های حقوقی و رویه دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی، پذیرفته نشده است (Karamzadeh and Abedini, 2020, 230).

با حمله موشکی جمهوری اسلامی ایران به پایگاه نظامی عین‌الاسد، انبوهی از نظریه‌های گوناگون مطرح شده‌اند و به‌رغم اینکه هر یک از آن‌ها بر آن بوده‌اند که اقدام یادشده را از نگاه حقوق بین‌الملل بررسی کنند، دامنه این نظریه‌ها از مشروعیت تا عدم مشروعیت مطلق

۵ . Responsibility to Protect (R2P)

۶ . Pre-emptive Self-Defence (so called Anticipatory self-defence)

۷ . Preventive Self-Defence

۲۹۲

پژوهشنامه ایرانی
سیاست بین الملل

دوره ۱۱، شماره ۲، شماره
پیاپی ۲۲، بهار و تابستان ۱۴۰۲

آن متفاوت است (O'Connell, 2021, 2).^۸ در این باره، سه علت اقدام متقابل، دفاع مشروع، رضایت عراق مطرح شده‌اند. البته لازم نیست که تلاش کنیم این اقدام را در قالب همه موارد یادشده بگنجانیم؛ زیرا، هریک به تنهایی کافی است تا با تکیه بر آن، اقدام یادشده را مشروع بدانیم. البته به فراخور چندبعدی بودن اقدام بین‌المللی یادشده، هریک از ابعاد این اقدام، می‌تواند از یک جنبه، مشروع دانسته شود.

نوشتار حاضر بر آن شده است که عوامل مطرح شده درباره مشروعیت اقدام موشکی جمهوری اسلامی ایران علیه پایگاه نظامی ایالات متحده آمریکا در عراق، موسوم به عین‌الاسد، را بررسی و از این رهگذر، پذیرفته‌شده را از مردود جدا کند؛ از این رو، بررسی ابعاد مفهومی هریک، تنها تا جایی ادامه می‌یابد که به فراخور موضوع حاضر باشد.^۹

۱. اقدام متقابل در مشروعیت اقدام موشکی جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحده آمریکا اقدام متقابل، از جمله علل و عوامل از بین برنده وصف تخلف بین‌المللی^{۱۰} به‌شمار می‌آید که در چارچوب نظام خودیاری^{۱۱} در اجرای حقوق مسئولیت بین‌المللی مطرح است. برخی بر این نظرند که بهتر است عملکرد موشکی ایران را در قالب اقدام متقابل در چارچوب نظام خودیاری در حقوق بین‌الملل بررسی شود. ماده ۲۲ مجموعه مواد ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین‌الملل، این گونه به اقدامات متقابل^{۱۲} در برابر عمل متخلفانه بین‌المللی اشاره کرده است که «در صورتی که عملی مغایر با تعهد بین‌المللی یک دولت در برابر دولت دیگر، به‌عنوان اقدام متقابل انجام شود، در صورت درستی آن اقدامات و تاحدی که مطابق با فصل دوم بخش

۸. در مورد دو گزاره «مشروعیت» که برگردان انگلیسی آن Legitimacy^{۱۳} است و «قانونی بودن» که برگردان انگلیسی آن Legality^{۱۴} است، شایسته توجه به نظر می‌رسد؛ اگرچه، گاهی در برخی آثار، این دو به جای یکدیگر به کار رفته‌اند، اما در واقع، دو موضوع متفاوت هستند؛ به‌عنوان مثال، معمولاً در برگردان فارسی نظریه مشورتی ۱۹۹۶ دیوان بین‌المللی دادگستری، واژه «Legality» به‌واژه «مشروعیت» برگردان شده است (ICJ Rep., ۱۹۹۶, ۱; Bazaar and Mafi, ۲۰۱۸, ۹)؛ چه‌بسا قانون، مشروعیت نداشته باشد یا یک امر مشروع، جامعه قانون به خود نبوشیده باشد.

۹. به‌لحاظ دامناً موضوع مطرح‌شده، توجه به چندوچون مسئولیت بین‌المللی ایالات متحده آمریکا در پی این حمله هوایی، خارج از گستره موضوع نوشتار پیش‌رو است.

۱۰. گفتنی است از آن با عنوان جهات رافع وصف متخلفانه فعل نیز یاد شده است (Ebrahimgol, ۲۰۱۳, ۳۴۹) و برخی آن را معاذیر رافع وصف متخلفانه عمل خوانده‌اند (Salari, ۲۰۱۵, ۱۴۹). کاربست عبارت‌های گوناگون برای بیان مفهومی واحد، تا اندازه زیادی برگرفته از سلیقه علمی است؛ لیکن، متون علمی اقتضا می‌کنند تا عبارتی واحد برای بیان مفهومی واحد به کار گرفته شود. این به آن معناست که در آثار گوناگون، عبارتی واحد برای بیان مقصود به کار برود؛ کما اینکه در ادبیات جهانی نیز از عبارت واحد "Circumstances Precluding Wrongfulness" استفاده می‌شود. رواج این وحدت در عبارت‌پردازی امکان‌پذیر نمی‌شود، مگر به تدریج، و در این مسیر، گام نخست این است که دست‌کم در هر اثر، عبارتی واحد به کار رود؛ از این رو، نوشتار پیش‌رو، به فراخور، از عبارت «علل و عوامل» در همه‌جای متن پیش‌رو استفاده کرده است.

۱۱. Self-help.

۱۲. Countermeasures in respect of an Internationally Wrongful Act.

سوم انجام شده باشد، وصف متخلفانه بودن آن عمل زائل می‌شود» (ARSIWA, 2001, Art. 22).^۳ (در واقع، در نظام بین‌المللی به دلیل اینکه سازوکارهای اجرایی مؤثر، فرایند قضایی اجباری، و توانایی نهادهای بین‌المللی به قوت نظام‌های داخلی نیستند (Kadkhodaei and Maghami, 2016, 33)، اجرای مقررات، بیشتر به‌عده زیان‌دیدگان است. در این باره، راهکار اصلی فرارروی زیان‌دیدگان، اقدامات متقابل است (Ebrahimgol, 2013, 13). چنانچه عمل در قالب اقدام متقابل انجام شود، وصف متخلفانه بودن آن زائل می‌شود (Seifi and Hasankhani, 2017, 53 and 54).

اقدام متقابل به‌منظور واداشتن طرف متخلف به اجرای تعهداتش انجام می‌شود و جمهوری اسلامی ایران این اقدامات موشکی را انجام داده است (Presstv, 2020, Januart 17, 1) تا آمریکا به‌عنوان کشور مرتکب عمل متخلفانه بین‌المللی را به پایبندی به تعهدات حقوق بین‌المللی خود وادار کند. بر این اساس، اقدام جمهوری اسلامی ایران به حمله موشکی به پایگاه نظامی آمریکا، موسوم به عین‌الاسد، به‌منظور واداشتن کشور متخلف به انجام تعهدات اولیه، از جمله جلوگیری از سلب حیات خودسرانه و اشغال کشورهای منطقه به‌ویژه عراق و همچنین، اجرای تعهدات ثانویه، از جمله تضمین تکرار نشدن و جبران خسارت، انجام شده است و بر پایه نظام خودیاری در اجرای مسئولیت بین‌المللی به‌موجب حقوق بین‌الملل، موجه دانسته می‌شود. با وجود این، به‌موجب مجموعه مواد 2001 کمیسیون حقوق بین‌الملل، این کار در چارچوب اقدام متقابل جای نمی‌گیرد؛ زیرا، اقدام متقابل، نباید بر تعهد به عدم تهدید یا توسل به زور، آن‌گونه که در منشور سازمان ملل متحد آمده است، تأثیرگذار باشد (ARSIWA, Art. 50(1)). (a)). به این ترتیب، به‌موجب این سند کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل متحد، کشورها نمی‌توانند با استناد به اقدام متقابل، دست به تهدید یا توسل به زور بزنند.

انگاره‌های حقوقی از اقدام متقابلی که در بردارنده توسل به زور باشد، با عنوان اقدام تلافی جویانه نام برده‌اند. درست است که اقدام تلافی جویانه در رویه وجود دارد، ولی در حقوق بین‌الملل موضوعه جایی ندارد. همچنین، اقدام متقابل، شامل تهدید یا توسل به زور نمی‌شود (ARSIWA, 2001, 131 and 132). درست است که خود آمریکا، بارها دست کم از حره تهدید و حتی توسل به زور بهره جسته است، ولی در رویه جمهوری اسلامی ایران که همواره نشان داده است که به موازین حقوقی پایبند است، چنین اقدامی وجود ندارد (The Supreme Leader, 1397, 4). اگرچه از دیدگاه بیشتر کشورها تهدید به زور، تنها جایگاه حقوق بین‌الملل معاهداتی و عرفی دارد و به قاعده آمره تبدیل نشده است (Ghasemi and Barin Chaharbakhsh, 2012, 145)، برخی کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران، نه تنها منع توسل به زور، بلکه منع تهدید به توسل به زور را از جایگاه قاعده آمره حقوق بین‌الملل عام برخوردار دانسته‌اند

۱۳. برگرفته از Salari, 2015, 150.

(ICJ, Verbatim Records, 1995, 14, 28 and 30).^{۱۴} البته گفتنی است که اگرچه جامعه بین‌المللی به بیشتر مقررات گنجانده شده در مجموعه مواد 2001 کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل متحد در زمینه مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها ناشی از اعمال متخلفانه بین‌المللی، استناد شده، و حتی جامعه قاعده حقوق بین‌الملل عرفی به تن کرده‌اند و به تعبیری، جنبه تدوین دارند (Ebrahimgol et. al, 2017, 349)، اما این به آن معنا نیست که همه مواد آن، چنین وضعیتی داشته باشند (Pellet, 2004, 22). خود کمیسیون حقوق بین‌الملل نیز با اشراف بر این موضوع و پرهیز از این وضعیت که مواد یا مقرراتی از مواد که جنبه توسعه تدریجی دارند، جرح و تعدیل نشوند، در مسیر معاهده شدن آن بسیار محتاطانه عمل کرده است (ARSIWA, 2001, 31). به رغم اهمیت بسیار زیادی که مجموعه مواد 2001 کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل متحد در زمینه مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها ناشی از اعمال متخلفانه بین‌المللی دارد، نمی‌توان این گونه پنداشت که هرآنچه در آن آمده است، به لحاظ حقوقی الزام‌آور است؛ زیرا، همه مقررات، جنبه تدوین ندارند و خود این سند نیز ارزش دکترین دارد و آمیخته‌ای از تدوین و توسعه تدریجی است. با وجود این، در این باره نیز نباید پا را فراتر از حد گذاشت و مقررات آن را بدون هیچ شک و شبهه‌ای، مشمول توسعه تدریجی دانست (Pellet, 2004, 15).

براین اساس، بهتر است راه احتیاط در پیش گرفته شود و ضمن اهمیت قائل شدن برای مجموعه مواد یادشده، نه باید آن را همچون کنوانسیون الزام‌آور انگاشت و نه باید آن را همچون سندی ناکارآمد به‌شمار آورد. با این توضیح، در ادامه، دو عامل دیگر، یعنی دفاع مشروع و رضایت، بررسی شده است و با توجه به اینکه از رهگذر این دو عامل هم می‌توان به مشروعیت اقدام یادشده رسید، دیگر نیازی به استناد به اقدام متقابل نیست؛ زیرا، هر یک از عوامل به‌تنهایی کافی است و نیازی نیست که همه آن‌ها مانند مجموعه‌ای تودرتو و جدایی‌ناپذیر وجود داشته باشند و احراز شوند.

۲. دفاع مشروع جمهوری اسلامی ایران در برابر حمله ایالات متحده آمریکا
افزون بر مجموعه مواد 2001 کمیسیون حقوق بین‌الملل، در ماده 51 منشور سازمان ملل متحد نیز به مواردی اشاره شده است که سبب زائل شدن وصف تخلف بین‌المللی و تبدیل یک اقدام به یک حق ذاتی به‌عنوان استثنائی بر قاعده منع توسل به زور می‌شود (UN Charter, 1945, Art. 51). تفاوت این دو ماده، یعنی ماده 21 مجموعه مواد 2001 و ماده 51 منشور سازمان ملل متحد، این است که بر پایه نص صریح کمیسیون حقوق بین‌الملل در مجموعه مواد 2001، عوامل زائل‌کننده وصف تخلف بین‌المللی، تأثیری بر قاعده منع توسل به زور ندارند؛ در حالی که، ماده 51، بیانگر حق ذاتی دفاع مشروع است که استثنائی بر قاعده منع توسل به زور،

14 . At <https://www.icj-cij.org/files/case-related/95/095-19951110-ORA-01-00-BI.pdf>

و در واقع، مجوزی برای توسل به زور در وضعیتی استثنائی به شمار می آید (Henderson, 2018, 35). وزیر امور خارجه وقت جمهوری اسلامی ایران با استناد به دفاع مشروع گنجانده شده در ماده 51 منشور سازمان ملل متحد، اقدام موشکی سپاه پاسداران علیه یکی از قدرتمندترین و مجهزترین پایگاه‌های آمریکا در منطقه خاورمیانه را مشروع دانست. ماده 21، دفاع مشروع را به عنوان وضعیت دیگری در معاذیر رافع وصف متخلفانه عمل مطرح کرده است (ILC, 2001, Art. 21). این ماده، تصریح کرده است که «اگر عمل دولت، اقدام قانونی دفاع مشروع مطابق با منشور ملل متحد باشد، وصف متخلفانه آن رفع می شود»^{۱۵}. بی تردید، تازمانی که یک عمل در قالب دفاع مشروع باشد، متخلفانه به شمار نمی آید.

در این باره، نباید تفسیر موسعی از دفاع مشروع ارائه کرد. مقتضی و بایسته است که به قدر متیقن مطرح شده در ماده 51 منشور ملل متحد بسنده شود (UN Charter, 1945, Art. 51)^{۱۶}. به موجب این ماده، چنانچه حمله مسلحانه‌ای به یک کشور رخ دهد، کشوری که به آن حمله شده است، می تواند به عنوان یک حق ذاتی^{۱۷} از خود دفاع کند. تازمانی که شورای امنیت سازمان ملل متحد، اقدام مقتضی را انجام ندهد، کشور دفاع کننده از این حق برخوردار است. این حق می تواند جمعی هم باشد (O'Connell, 2021, 6 and 20). دیوان بین المللی دادگستری، به عنوان دادگاهی که در سطح جهانی از صلاحیت بین المللی برخوردار است، در رسیدگی به قضیه موسوم به فعالیت نظامی و شبه نظامی در و علیه نیکاراگوئه، که نیکاراگوئه علیه ایالات متحده آمریکا اقامه کرده بود، به فراخور آن اختلاف، حدود و ثغور دفاع مشروع را طبق ماده 51 منشور منعکس کرده است. دیوان در این قضیه اظهار داشت که چنانچه کشوری بر آن باشد که در برابر حمله مسلحانه، مبادرت به دفاع مشروع کند، بایستی اصول تناسب و ضرورت را رعایت کند (ICJ Rep., 1986, para. 176)؛ نکته‌ای که در قضایای دیگر دیوان، از جمله و به ویژه در سال 2005 میلادی و در رسیدگی به دعوی کنگو، دوباره بر آن تأکید شد (ICJ Rep., 2005, 147). با توجه به فوریت اقدام جمهوری اسلامی ایران و همچنین، بایستگی آن با توجه به اعمال متخلفانه بین المللی ایالات متحده آمریکا و نیز، اقدام ایران علیه یک پایگاه نظامی که به تصریح مقامات رسمی کشور، هدف از آن به هیچ روی ایجاد تلفات انسانی (حتی نظامیان) نبوده است، به خوبی می توان دریافت که در این اقدام موشکی، شرایط دفاع مشروع وجود داشته است.

همچنین، با توجه به اینکه در نظام منابع حقوق بین الملل، قاعده آمره نسبت به منابع دیگر حقوق بین الملل از جایگاه والاتر و رفیع تری برخوردار است و به تعبیری، سلسله مراتب هنجاری وجود دارد، مقتضی است که افزون بر ارزش معاهداتی داشتن این قاعده، بر ارزش عرفی و قاعده آمره

۱۵. برگرفته از Salari, 2015.

۱۶. http://www.unic-ir.org/about_un/manshoor.doc

۱۷. Inherent Right.

بودن آن نیز تمرکز شود (Helmersen, 2014, 180 and 181; Green, 2011, 1). این نکته به اندازه‌ای مهم است که در حقوق بین‌الملل موضوعه، دفاع مشروع یک حق ذاتی^{۱۸} دانسته شده است؛ از این رو، حتی اگر منشور نیز به آن اشاره نمی‌کرد، باز هم این حق دفاع مشروع وجود داشت (O'Connell, 2021, 29).

رویه جمهوری اسلامی ایران به‌خوبی تأییدگر و گویای این است که هرگز آغازگر جنگ و حمله نبوده است. چنان‌که مقام معظم رهبری نیز پیشتر تأکید کرده‌اند: «انقلاب اسلامی ملت ایران، قدرتمند اما مهربان و باگذشت و حتی مظلوم بوده است...؛ در هیچ معرکه‌ای حتی با آمریکا و صدام، گلوله اول را شلیک نکرده و در همه موارد، پس از حمله دشمن از خود دفاع کرده است...» (The Supreme Leader, 1397, 4). به‌موجب نظام بین‌المللی حقوق بشر، سلب حیات اتباع کشورهای دیگر بدون انجام دادرسی عادلانه و صدور حکم در یک محکمه ذی صلاح، نقض فاحش حق حیات است. افزون‌براین، به‌موجب منشور سازمان ملل متحد درباره منع توسل به زور و لزوم احترام به اصل حاکمیت کشورها، تعرض مستقیم به منافع جمهوری اسلامی ایران و تمامیت سرزمینی کشور عراق، مصداق آشکار عمل تجاوزکارانه به‌شمار می‌آید (Rashidi, 2020, 108)؛ از این رو، اقدام آمریکا به ترور شهید سلیمانی، به‌هیچ‌روی مشروع نیست و نقض تعهدات بین‌المللی آمریکا است (Ibrahimi, 2021, 420). این نقض تعهد بین‌المللی که بی‌تردید به ایالات متحده آمریکا منتسب است (ARSIWA, Art. 4, 2001)، اقدامی یگانه نیست، بلکه خود، گویای عملی است که نشان از سریالی بودن آن دارد؛ به‌این‌معنا که حمله پهبادی یادشده، تنها قسمتی از آن زنجیره بوده است که چنانچه با انفعال جمهوری اسلامی ایران روبه‌رو می‌شد، تکه‌های دیگر این جورچین نیز، یکی پس از دیگری کنار هم گذاشته می‌شد و ادامه می‌یافت؛ زیرا، خبرگزاری‌های وابسته به آمریکا نیز با استناد به سخنان مقامات رسمی ایالات متحده تصریح کرده‌اند که این کشور، بر آن بوده است که با اقدام فوق‌سری^{۱۹} دیگری، برخی دیگر از مقامات رسمی جمهوری اسلامی ایران را در یمن به شهادت برساند (Sputnik News Agency, 2020, 1; Washington Post, 2020, 1). همسو با این جریان، می‌توان به سخنان رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده آمریکا، دونالد ترامپ، اشاره کرد که آشکارا مدعی شد، 52 نقطه فرهنگی در ایران را هدف قرار خواهد داد (YJC News Agency, 2020, 1). سریالی بودن این گونه اقدامات، بیشتر در مورد شهادت دانشمندان هسته‌ای ایران نیز مصداق پیدا کرده است.

از این رو، این دفاع مشروع، به‌هیچ‌روی دفاع مشروع پیش‌دستانه یا پیشگیرانه (آن‌گونه که آمریکا و رژیم صهیونیستی در پی طرح و ابداع آن هستند) نبوده است. دفاع مشروع پیش‌دستانه (آن‌گونه

که ساخته و پرداخته دکترین است)، متضمن این ادعا است که چنانچه شواهدی مبنی بر حمله احتمالی و زود هنگام وجود داشته باشد، کشور مقابل می تواند با اقدام به دفاع مشروع، جلو حمله را بگیرد. این در حالی است که دفاع مشروع پیش دستانه یا پیشگیرانه، نه تنها به هیچ روی در حقوق بین الملل موضوعه پذیرفته نیست که در مغایرت آشکار با حقوق بین الملل است؛ امری که با گزاره های عقلایی و منطقی نیز همسویی دارد؛ زیرا، در این صورت، تفسیر موسعی از یک استثنا ارائه می شد (O'Connell, 2021, 62). چنانچه این دکترین ها پذیرفته شوند، چه بسا که رفته رفته گستره استثنا از اصل، گسترده تر شود و به تعبیری، تخصیص اکثر صورت گیرد. تخصیص اکثر، به هیچ روی، عقلانی و عقلایی نیست. این در حالی است که اقدام جمهوری اسلامی ایران، بی تردید، دفاع مشروع پیش دستانه و پیشگیرانه نبوده است، بلکه دفاعی مشروع در برابر حمله مسلحانه به شمار می آید. عمل یاد شده، دست کم در مورد ایالات متحده آمریکا که خود، قائل به تفسیرهای بسیار موسع از دفاع مشروع است، پذیرفتنی است؛ زیرا، دفاع مشروع جمهوری اسلامی ایران، به موجب ماده 51 منشور ملل متحد که حقی ذاتی برای هر کشور به شمار می آید، در برابر آمریکا که در راه تفسیر موسع از اصل منع توسل به زور، حتی سخن از مسئولیت حمایت، به عنوان استثنایی دیگر به اصل منع توسل به زور به میان آورده است، پذیرفتنی به نظر می رسد (Abramowitz, 2013, 1; Baqeri et. al, 2017, 32; Bellamy, 2014, 54). نکته قابل توجه در این باره، این است که نباید ایران را دفاع مشروع در مقابل یک مخاصمه مسلحانه^۲ دانست؛ زیرا، این کار نیازمند قائل بودن به وجود مخاصمه مسلحانه است. دفاع مشروع، هم در وضعیت مخاصمه مسلحانه و هم در وضعیت حمله مسلحانه^۱، متصور است (Schmitt, 2012, 293; Brandis, 2017, 1). اقدام جمهوری اسلامی ایران، دفاع مشروع در وضعیت حمله مسلحانه بوده است؛ بنابراین، به هیچ روی با اقداماتی که ایالات متحده آمریکا و رژیم صهیونیستی با ادعای دفاع مشروع انجام داده اند، قابل قیاس نیست. در این وضعیت، عمل متخلفانه آمریکا آشکار است و مانند رویداد 11 سپتامبر، وضعیتی ابهام آلود نیست. نکته دیگر اینکه، عمل، محقق شده است و در آستانه تحقق مصداق های بعدی بوده است (Washington Post, 2020, 1)؛ از این رو، مانند وضعیتی نیست که تنها ادعای زود هنگام بودن مطرح باشد.

۳. رضایت کشور عراق

رضایت، یکی دیگر از عواملی است که در این باره و البته در برخی دیگر از اقدامات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا مطرح شده است. ماده 20 مجموعه مواد 2001 کمیسیون حقوق بین الملل سازمان ملل متحد درباره مسئولیت بین المللی دولت ها ناشی

از اعمال متخلفانه بین‌المللی، رسالت تبیین «رضایت»^{۲۲} را به‌عنوان یکی از عوامل زائل‌کننده وصف متخلفانه، مطرح می‌کند (ARSIWA, 2001, Art. 20). ماده 20 از مجموعه مواد یادشده، این‌گونه مقرر داشته است که: «رضایت معتبر یک دولت به ارتکاب عملی معین توسط دولت دیگر، تاحدی که آن عمل در قلمرو رضایت‌یادشده باشد، از متخلفانه بودن عمل در ارتباط با دولت نخست، ممانعت می‌کند»^{۲۳}. متخلفانه بودن عمل که به‌موجب ماده 1 مجموعه مواد 2001 کمیسیون حقوق بین‌الملل، مسئولیت بین‌المللی دولت متخلف را دربر دارد، چنانچه با رضایت باشد، وصف متخلفانه بودن عمل یادشده زائل می‌شود (Delerue, 2020, 343).

در اینجا منظور از رضایت، رضایت پیشینی است؛ به‌این‌معنا که رضایت به‌عنوان عامل زائل‌کننده وصف متخلفانه عمل، باید پیش از ارتکاب عمل به‌دست‌آید؛ زیرا، رضایت^{۲۴} پس از ارتکاب عمل متخلفانه بین‌المللی، از شیوه‌های جبران دانسته می‌شود. رضایت پیش از ارتکاب عمل متخلفانه بین‌المللی، زائل‌کننده وصف متخلفانه به‌شمار می‌آید و با رضایت پس از ارتکاب عمل متفاوت است. رضایت پسینی، در زمره راه‌ها و شکل‌های جبران خسارت است، نه زائل‌کننده وصف متخلفانه بودن عمل (Paddeu, 2018, 156 and 157). درواقع، باید میان دو وضعیت وجود رضایت و جلب رضایت، تمایز قائل شد. «رضایت»، از عوامل زائل‌کننده وصف متخلفانه اقدام بین‌المللی است، ولی «جلب رضایت» از شیوه‌های جبران خسارت است.

در این‌باره نیز باید تفسیری واقع‌گرایانه و به‌دور از توسیع مفهومی دامنه استثنا ارائه کرد؛ زیرا، تفسیر باید به‌نفع اصل انجام شود، نه تزیید دامنه شمول استثنا و درواقع، علل و عوامل زائل‌کننده وصف متخلفانه عمل که در فصل پنجم از بخش نخست مجموعه مواد 2001 کمیسیون حقوق بین‌الملل آمده‌اند، جنبه استثنائی دارند؛ از این‌رو، هر اقدامی که توسل به زور دانسته شود (با هر نام و عنوانی مانند قتل هدفمند هم که باشد) باید در زمره یکی از استثنای منع توسل به زور باشد. درغیراین‌صورت، به‌موجب بند 4 ماده 2 منشور ملل متحد که جامه عرفی نیز به‌تن کرده است، ممنوع است (Montazeran and Jafari, 2020, 14). در نگاه موسع آمریکایی درباره مبارزه با تروریسم و قتل هدفمند، چنانچه کشوری قادر به مبارزه با تروریسم نباشد، می‌توان بدون اجازه، اطلاع، و رضایت آن کشور در سرزمینش اقدام به مبارزه با تروریسم کرد (Azizi, 2020, 126). ایالات متحده آمریکا با نوعی یکجانبه‌گرایی در حقوق بین‌الملل، درصدد آمریکایی‌سازی آن است. آمریکایی‌سازی حقوق بین‌الملل، تهدید و چالش بسیار مهم

۲۲ . Consent

۲۳ . برگرفته از: Salari, 2015, 149

۲۴ . Satisfaction

و خطرناکی فراروی حقوق بین الملل نوین به شمار می آید (Zamani and Berelian, 2020, 95-96). در واقع، رژیم صهیونیستی و دولت آمریکا به بهانه مبارزه با تروریسم، نظریه «هدف قرار دادن تروریست‌ها»^{۲۵} را مطرح کرده و درصدد بسط آن برآمده‌اند (Azizi, 2020, 126). افزون‌براین، شرایط جنگ مسلحانه فعال میان دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا وجود ندارد و ادعای استناد به گزاره یادشده از سوی آمریکا، به هیچ‌روی محلی از اعراب نمی‌یابد (Rashidi, 2020, 108).

پیشتر، بارها و بارها در رویه جامعه بین المللی، اعم از کشورها و سازمان‌های بین المللی، استناد به رضایت به عنوان یکی از عوامل زائل کننده وصف تخلف بین المللی انجام شده، پذیرفته شده و بر آن تصریح شده است (Paddeu, 2018, 156). در این باره، حتی شورای امنیت سازمان ملل نه تنها اقدام جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با دزدان دریایی نوین^{۲۶}، در سرزمین تحت حاکمیت سومالی را تهدید یا نقض صلح و امنیت بین المللی ندانسته، بلکه به درستی، آن را همسو و تحکیم بخش صلح و امنیت بین المللی به شمار آورده است. رکن دیگر این سازمان، یعنی مجمع عمومی سازمان ملل متحد نیز به منظور مقابله با دزدی دریایی نوین، بارها، از جمله در قطعنامه شماره 2317 خود در نوامبر 2016 بر لزوم همکاری بین المللی در این راستا تأکید کرده است (2002, 141/A/RES/57). با وجود این، هیچ‌یک از این قطعنامه‌ها، به خودی خود، در بردارنده الزام حقوقی نیستند، بلکه تنها جامعه بین المللی را به مقابله با دزدی دریایی فراخوانده‌اند. در واقع، به لحاظ حقوقی بین المللی، رضایت پیشینی دولت سومالی است که موجب شده است تا اقدامات جمهوری اسلامی ایران در این کشور، نه تنها نقض حقوق بین الملل قلمداد نشود بلکه همسو با آن به شمار آید (ARSIWA, 2001, Art. 20).

به این ترتیب، به لحاظ حقوقی بین الملل، این رضایت عراق است که موجب شده است نیروهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که رفتارشان منتسب به جمهوری اسلامی ایران است بتوانند (ARSIWA, 2001, Art. 4) در سرزمین عراق دست به عملیات بزنند. درست است که رضایت موجب نمی‌شود که قاعده آمره حقوق بین الملل نقض شود، اما بی تردید، رضایت یک کشور، مجوز اقدام در سرزمین آن کشور به شمار می آید (ARSIWA, 2001, Art. 20). رضایت در انگاره‌های حقوقی به اندازه‌ای پذیرفته شده است که حتی گاهی گفته شده است

۲۵ . Targeting Terrorists

۲۶ . با توجه به اینکه اعمال دزدان در سواحل سومالی و خلیج عدن در چارچوب مفاهیم مطرح شده در کنوانسیون‌های ۱۹۵۸ و ۱۹۸۲ نمی‌گنجد، شورای امنیت به منظور مقابله کارآمد با این دزدان، درصدد گسترش مفهوم دزدی دریایی برآمده و به این منظور، خودخواسته از عبارت «دزدی دریایی و سرقت مسلحانه» (Piracy and Armed Robbery) استفاده کرده است. «سرقت مسلحانه» عبارتی آشنا در ادبیات سازمان بین المللی دریایی است. این سازمان، در مورد دزدی‌هایی که در مناطق دریایی تحت قلمرو دولت رخ داده، از این عبارت بهره گرفته است.

که مشروعیت رضایت دادن و دعوت از دولت خارجی در مخاصمه مسلحانه بین‌المللی، جامعه یک اصل کلی به خود پوشیده است. ولی با توجه به اینکه وضعیت مطرح شده، نوعی مخاصمه مسلحانه بین‌المللی نیست، موضوع دعوت به مداخله نظامی مطرح نمی‌شود. به هر روی، مشروعیت مداخله نظامی نیز به رضایت وابسته است (Ziaei and Yadaei Manab, 2016, 124) و براین اساس، این رضایت است که در اینجا اهمیت دارد.

رضایت می‌تواند به گونه‌ای ضمنی نیز انجام شود و نیازی نیست که حتماً به صورت صریح محقق شده باشد (Ziaei and Yadaei Manab, 2016, 127). در این باره نیز نباید به ارائه تفسیرها و استنباط‌های دور از واقعیت روی آورد. این جواز، تا اندازه‌ای است که رضایت در مورد آن وجود داشته است و در این مورد هم نباید تفسیر موسعی ارائه شود. به این ترتیب، بی‌تردید اقدام جمهوری اسلامی ایران در عراق به هیچ‌روی نقض حاکمیت کشور عراق به شمار نمی‌آید و از این حیث، اقدام موشکی سپاه پاسداران جمهوری اسلامی ایران که رفتار کشور ایران به شمار می‌آید، ناقض تمامیت سرزمینی و حاکمیت عراق نیست.

نتیجه‌گیری

حمله هوایی پهپاد به دستور مستقیم رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده آمریکا، برخلاف تعهدات حقوقی بین‌المللی، از جمله و به ویژه، بندهای 4 و 7 ماده 2 منشور سازمان ملل متحد و همچنین، منشور بین‌المللی حقوق (ماده 3 اعلامیه جهانی حقوق بشر و ماده 6 میثاق حقوق مدنی و سیاسی) است. این مقررات، جامعه حقوق بین‌الملل عرفی به تن کرده‌اند. بعضی از مقررات یاد شده، مانند تعهد به رعایت تمامیت ارضی، به قاعده آمره حقوق بین‌الملل عام نیز تبدیل شده‌اند. این اقدام انجام شده به دستور دونالد ترامپ، به موجب قاعده حقوق بین‌الملل عرفی که در ماده 4 مجموعه مواد 2001 کمیسیون حقوق بین‌الملل بازتاب یافته است، منتسب به کشور آمریکا است؛ از این رو، تردیدی در متخلفانه بودن عمل ایالات متحده آمریکا باقی نمی‌ماند؛ زیرا، هر دو عنصر قابلیت انتساب و نقض تعهد بین‌المللی محقق شده است.

این اقدام متخلفانه بین‌المللی، موجب شده است که مردم در نقاط مختلف جهان، برآشفته شوند. جمهوری اسلامی ایران نیز که همواره پرچم مبارزه با تروریسم و تکفیر را به دست دارد، به عنوان زیان‌دیده اصلی این عمل متخلفانه بین‌المللی، از همان ابتدا سخن از انتقام به میان آورد و به سرعت با بیش از 12 موشک، پایگاه نظامی ایالات متحده آمریکا در عراق، موسوم به عین‌الاسد، را هدف قرار داد. آنچه در حقوق بین‌الملل اهمیت دارد، این است که مؤلفه‌ها با یک مفهوم در حقوق بین‌الملل هماهنگی داشته باشند (صرف نظر از اینکه چه عنوانی برای آن به کار رود). اگرچه گزاره‌ای با عنوان انتقام در حقوق بین‌الملل وجود ندارد، ولی بایستی مؤلفه‌های اقدام یاد شده با ذره بین حقوق بین‌الملل مشاهده شود؛ زیرا، چنانچه اقدامی با عنوان یک گزاره حقوقی پذیرفته شده باشد، ولی مؤلفه‌های آن گزاره حقوقی را نداشته باشد، بی‌شک به موجب

آن گزاره، حقوقی نخواهد بود. درمقابل، چنانچه اقدامی، مؤلفه‌های مفهومی گزاره‌ای حقوقی را داشته باشد، ولی عنوان گزاره یادشده برای آن به کار نرود، قطعاً درچارچوب آن گزاره در حقوق بین الملل قرار می‌گیرد. این امر در همه زمین‌های دیگر حقوق، از جمله حقوق بین الملل معاهدات نیز مطرح شده است. در این باره، سه مورد اقدام متقابل، دفاع مشروع، و رضایت در مورد مشروعیت اقدام موشکی جمهوری اسلامی ایران قابل طرح است.

در حقوق بین الملل موضوعه، نه تنها توسل به زور ممنوع است، بلکه تهدید به آن نیز منع شده است. با این حال، به موجب حقوق بین الملل که برگرفته از گزاره‌های عقلی است، هیچ عمومی وجود ندارد، مگر اینکه تخصیص خورده باشد. بی تردید، قاعده ممنوعیت تهدید یا توسل به زور نیز به رغم اینکه یک اصل است، ولی در مواردی در هم می‌شکند و اقدام نظامی مجاز به شمار می‌آید. به موجب حقوق بین الملل عرفی که در ماده ۲۰ مجموعه مواد ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین الملل بازتاب یافته است، اقدام جمهوری اسلامی ایران، برخلاف اقدام ایالات متحده آمریکا در سرزمین عراق، به دلیل رضایت کشور عراق، به هیچ‌روی، مداخله در امور این کشور و نقض تمامیت ارضی آن به شمار نمی‌آید؛ از این رو، رضایت عراق، موجب می‌شود که اقدام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که به جمهوری اسلامی ایران منتسب است، در سرزمین عراق مجاز باشد.

افزون بر این، اقدام موشکی جمهوری اسلامی ایران علیه پایگاه نظامی عین الاسد، در قالب دفاع مشروع، مجاز به شمار می‌آید. این اقدام نباید دفاع مشروع پیش‌دستانه یا پیشگیرانه قلمداد بشود. در واقع، به لحاظ حقوق بین المللی، با توجه به اینکه عمل متخلفانه ایالات متحده آمریکا، اقدامی سریالی و نه تنها عملی یگانه بوده است، اقدام جمهوری اسلامی ایران، دفاعی برای قطع این زنجیره از اعمال متخلفانه بین المللی به شمار می‌آید.

رضایت عراق، مجوز اقدام جمهوری اسلامی ایران در این کشور است. از آنجا که سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نهاد رسمی جمهوری اسلامی ایران در چارچوب ماده ۴ مجموعه مواد ۲۰۰۱ است، اقدام این نهاد در سرزمین عراق، نقض تمامیت ارضی این کشور از سوی جمهوری اسلامی ایران به شمار نیامده و دفاع مشروع است و نباید آن را دفاع مشروع پیش‌دستانه یا پیشگیرانه دانست؛ زیرا، اقدام ایران، دفاعی در مقابل نقض سلسله‌وار تعهدات بین المللی آمریکا بوده است؛ به گونه‌ای که حتی به تصریح رسانه‌های وابسته به آمریکا، این کشور درصدد انجام اقدامات مشابه دیگر در قالب یک عملیات فوق سری بوده است.

بر این اساس، انتقام سخت، به عنوان خواست جامعه اسلامی ایران، عبارتی سیاسی است که بایستی مؤلفه‌های اقدام یادشده با سنجه گزاره‌های حقوقی بین المللی سنجیده شوند. تنها همسانی عنوان، موجب نمی‌شود که اقدام موشکی جمهوری اسلامی ایران را اقدامی تلافی‌جویانه، به آن معنا که در حقوق بین الملل منع شده است، به شمار آوریم.

References

- Abramowitz, M. (2013). Does the United States have a 'Responsibility to Protect' the Syrian People?. Washington Post, September 06.
- Azizi, S. (2020). Targeted Killing from the Perspective of International Law and U.S. Domestic Law: A Case Study of the Assassination of Major General Soleimani. *Journal of Comparative Study of Islamic and Western Law*, Vol. 7, pp. 123-150. (in Persian).
- Baqeri, M., Imam Jome Zadeh, S. J. & Mahmoud, J. K. (2017). Role of Doctrine of Responsibility to Protect in U.S. Foreign Policy (with Emphasis on New Intervention Approach in Evolutions of Arabic States). *Pazhouheshha-ye Siasi-va-Beinolmelali*. Vol. 30, pp. 31-77. (in Persian).
- Bazzar, V. & Mafi, H. (2018). Legitimacy of Threat or Use of Nuclear Weapons in Perspective of Advisory Opinion 1996 of International Court of Justice. *International Studies of Police*, Vol. 35, pp. 9-28. (in Persian).
- Bellamy, A. (2014). The Responsibility to Protect: A Wide or Narrow Conception?" in Peter Hilpold (edn.). *Responsibility to Protect (R2P): A New Paradigm of International Law*, Brill Nijhoff Publishers.
- Brandis, George (2017). The Right of Self-Defence Against Imminent Armed Attack in International Law. *European Journal of International Law, EJIL Talk*, May 25. available at: <https://www.ejiltalk.org/the-right-of-self-defence-against-imminent-armed-attack-in-international-law/>
- Crawford, J. (2013). *State Responsibility: The General Part*, translated by Alireza Ebrahimgol, Siamak Karimi, Hassan Khosroshahi and Parisa Roshanfekar, 2017, Sangelaj Publications.
- Dehnavi, V., Taghizadeh Ansari, M. and Rahimi, F. (2020). USA International Responsibility for the Assassination of Martyr Qassem Soleimani and Adjudication by IRI. *Afagh-e-Amniat*, Vol. 13, pp. 143-167. (in Persian).
- Delerue, F. (2020). *Circumstances Precluding or Attenuating the Wrongfulness of Unlawful Cyber Operations*. in *Cyber Operation and International Law (Cambridge Studies in International and Comparative Law)*. Cambridge University Press.
- Ebrahimgol, A. (2013). *Countermeasures and International Responsibility for Collective Interests*. Khorsandy Publications.
- Ghasemi, A. & Barin Chaharbakhsh, V. (2012). Threats of Force and International Law. *Journal of Public Law Research*, Vol. 14, pp. 133-156. (in

۳۰۳

Persian).

Ghasemi, Gh. & Setayeshpur, M. (2020). U.S. International Responsibility for Martyrdom of Major General Soleimani. *Journal of Comparative Study of Islamic and Western Law*, Vol. 7, pp. 189-216. (in Persian).

Green, J. (2011). Questioning the Peremptory Status of the Prohibition of the Use of Force. *European Journal of International Law*, EJIL Talk, March 17; available at: <https://www.ejiltalk.org/questioning-the-peremptory-status-of-the-prohibition-of-the-use-of-force>.

Helmersen, S. T. (2014). The Prohibition of the Use of Force as Jus Cogens: Explaining Apparent Derogations. *Netherlands International Law Review*, Vol 61.

Henderson, Christian (2018). *The Use of Force and International Law*. Cambridge University Press.

Ibrahimi, A.R. (2021). Investing the Jurisdiction of Domestic and International Courts in the Assassination Case of Martyr General Qasem Soleimani and his Companions. *Pazhouheshname-ye-Mazahe-e-Eslami*, vol. 8, pp. 413-432. (in Persian).

ICJ (1986). Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). Contentious case.

ICJ (1996). Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. Advisory Opinion.

ICJ (2005). The Armed Activities on the Territory of the Congo case (Democratic Republic of Congo v. Uganda), Contentious case.

ILC (2001). Yearbook. Vol. II, part. 2, Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, (ARSIWA.)

Kadkhodaei, A. A. & Maghami, A. (2016). Analogue Structure of International Law. *Public Law Studies Quarterly*, Vol. 46, pp. 465-489. (in Persian).

Karamzadeh, S. & Abedini, A. (2020). Legal Aspects of Martyrdom of Major General Qassem Soleimani by the United States in Iraq. Vol. 7, pp. 217-244. (in Persian).

Montazeran, J. & Jafari, S. A. (2020). Assassination of Martyrdom Major General Soleimani in Perspective of Rules of International Law and Humanitarian Law (With Emphasis on of Foreign Media). *Journal of International Media Research Letters*. Vol. 5, pp. 11-37. (in Persian).

NBC News (2020). Trump Authorized Soleimani's Killing 7 Months Ago, with Conditions. January 13; available at: <https://www.nbcnews.com/politics/national-security/trump-authorized-soleimani-s-killing-7-months-ago->

۳۰۴

پژوهشنامه ایرانی
سیاست بین الملل

دوره ۱۱، شماره ۲، شماره
پیاپی ۲۲، بهار و تابستان ۱۴۰۲

conditions-n1113271.

New York Times (2020). The Killing of General Qassim Suleimani: What We Know Since the U.S. Airstrike. January 03; available at: <https://www.nytimes.com/2020/01/03/world/middleeast/iranian-general-qassem-soleimani-killed.html>.

O'Connell, M. E. (2021). The Illusory Standard of Imminence in the International Law of Self-Defense: The Killing of Qassim Soleimani. SSRN. Available at: <https://ssrn.com/abstract=3784820>.

Paddeu, F. (2018). Justification and Excuse in International Law: Concept and Theory of General Defences. Cambridge Studies in International and Comparative Law. Cambridge University Press.

Pellet, Alain (2004). Between Codification and Progressive Development of the Law: Some Reflections from the ILC. International Law Forum du droit international, Vol. 6.

Presstv (2020). US Military Says 11 U.S. Troops Wounded in Iranian Missile Attack Despite Earlier Denials. January 17. available at <https://www.presstv.com/Detail/2020/01/17/616392/11-troops-wounded-Iranian-missile-attack>.

Rashidi, M. (2020). Feasibility of Filling Lawsuits in International and Domestic Courts over the Assassination of General Soleimani and His Companions. Judiciary Law Journal, Vol. 48, pp. 107-127. (in Persian).

Salari, A. (2015). International Law: International Responsibility of States and Individual Criminal Responsibility. Translation of ILC Draft Articles 2001 for Internationally Wrongful Acts. (in Persian).

Seifi, S. J. and Hasankhani, A. (2017). Countermeasures for Human Rights Obligations. Journal of Public Law Research, Vol. 19, pp. 33-58. (in Persian).

Shmitt, M. (2012). "Attack" as a Term of Art in International Law: The Cyber Operations Context. C. Czosseck, R. Ottis, K. Ziolkowski (edn.). 4th International Conference on Cyber Conflict.

Sputnik News Agency (2020). America Ghasde Terrore Yeki Digar az Farmandehane Sepah ra Dasht ke Namovafagh Bood [in persian]. 01.11. at <https://sptnkne.ws/AX6F>

The Supreme Leader (1397 sh). Bayaniye Game Dovome Enghelab. (In persian).

UN (1945). The Charter.

UNGA (2002). A/RES/57/141.

Vidmar, J. (2016). Some Observations on Wrongfulness, Responsibility and Defences in International Law. Netherlands International Law Review, Vol. 63.

